

Державне управління

УДК 353.8.

Лебедєва Анна Юрїївна

аспірант

Університет митної справи та фінансів

Лебедева Анна Юрьевна

аспирант

Университет таможенного дела и финансов

Lebedeva A.

graduate student

University of Customs and Finance

**ФОРМУВАННЯ КЛАСИФІКАЦІЙНИХ ОЗНАК, РІВНІВ ТА
НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ ФОРМ ТРАНСКОРДОННОГО
СПІВРОБІТНИЦТВА
ФОРМИРОВАНИЯ КЛАССИФИКАЦИОННЫХ ПРИЗНАКОВ,
УРОВНЕЙ И НАПРАВЛЕНИЙ РАЗВИТИЯ ФОРМ
ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА
FORMING OF CLASSIFICATION SIGNS, LEVELS AND DIRECTIONS
OF DEVELOPMENT THE CROSS-BORDER COOPERATION'S
FORMS**

Анотація: Досліджено і проаналізовано основні аспекти та критерії класифікаційної системи форм транскордонного співробітництва.

Ключові слова: форми транскордонного співробітництва, прикордонний регіон, кластер, євро регіон, співробітництво.

Аннотация: Исследованы и проанализированы основные аспекты и критерии классификационной системы форм трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: формы трансграничного сотрудничества, приграничный регион, кластер, еврорегион, сотрудничество.

Summary: The basic aspects and criteria of classification system of a cross-border cooperation's forms are investigated and analyzed.

Key words: forms of a cross-border cooperation, border region, cluster, euroregion, cooperation.

Транскордонне співробітництво (ТКС) – це специфічна сфера зовнішньо – економічної, політичної, екологічної, культурно-освітньої та інших видів міжнародної діяльності, яка здійснюється на регіональному рівні, і яка, відрізняється низкою особливостей, а саме – наявністю кордону і необхідністю його облаштування, спільним використанням природних ресурсів і, відповідно, спільним вирішенням проблем екологічної безпеки, значно вищим навантаженням на інфраструктуру співпрацюючих регіонів, більш широким взаємним спілкуванням населення сусідніх держав та особистими зв'язками людей [1, 2, 3].

Процес створення зв'язків та договірних відносин у прикордонних зонах з метою пошуку рішень для спільних та ідентичних проблем є основою ТКС. На сучасному етапі поглиблення інтеграційних процесів ТКС набуває різноманітних проявів і форм, трансформується і удосконалюється з метою залучення більш ефективних, діючих методів і інструментів, розширюючи сфери та напрямки співпраці для реалізації програм і проектів розвитку і інтеграції регіонів. Суб'єкти ТКС прагнуть збільшувати свої права та повноваження, розширювати сфери діяльності і співпраці, зміцнювати авторитет та набувати статусу “ рівноправних гравців ” на міжнародній арені не лише як соціально – культурних угруповань, а, в першу чергу, як політичних і економіко – виробничих систем. Тому і форми ТКС реформуються з найпростіших процесів укладання договорів до складних інституційних структур міжнародного

рівня з відповідним статусом і механізмом державного регулювання (наприклад, “великі регіони”).

Тому на нашу думку, досить актуальним є питання розкриття сутності форм ТКС і виведення єдиної системи класифікації даних форм за відповідними критеріями з метою узагальнення та розуміння стадій та напрямків співробітництва регіонів і формування моделей подальшої співпраці. До того ж в період сучасного інформаційного та технологічного прориву ТКС вийшло на етап інформаційної та технологічної співпраці з використанням новітніх технологій та ресурсів, що зумовило появу нових форм співробітництва, які також є доволі ефективними і пріоритетними для подальшого розвитку регіонів.

Проблемам визначення сутності та трансформації форм ТКС присвячена невелика кількість наукових праць. Здебільшого вчені вивчають і досліджують лише найбільш розвинену форму співробітництва, а саме – єврорегіони. Так, окремі теоретико-методологічні та методичні питання форм ТКС та діяльності єврорегіонів розробляли такі вчені, як Н.М. Булатова, О.П. Жук, М.І. Ігнатушина, Н. А. Мікула, В.Є. Реутов.

Однією з проблем дослідження сутності та особливостей форм ТКС є відсутність системи і критеріїв класифікації форм, що б дозволило визначити місце, напрям діяльності та ступінь розвитку співробітництва окремих регіонів. Тому спробуємо дослідити еволюцію форм ТКС та визначити критерії їх класифікації (див. рис.1.1.).

Першим критерієм нашої класифікаційної системи форм ТКС виділимо рівень співробітництва. В основу цього критерію ми поклали такі показники як: мета та напрями співпраці, законодавчо-нормативна основа співробітництва, наявність фінансових зобов’язань між суб’єктами, ступінь наділеності суб’єктів правами та повноваженнями, інституційне забезпечення та ін. Так в результаті наших досліджень виявлено, що форми ТКС можна поділити на три рівні.

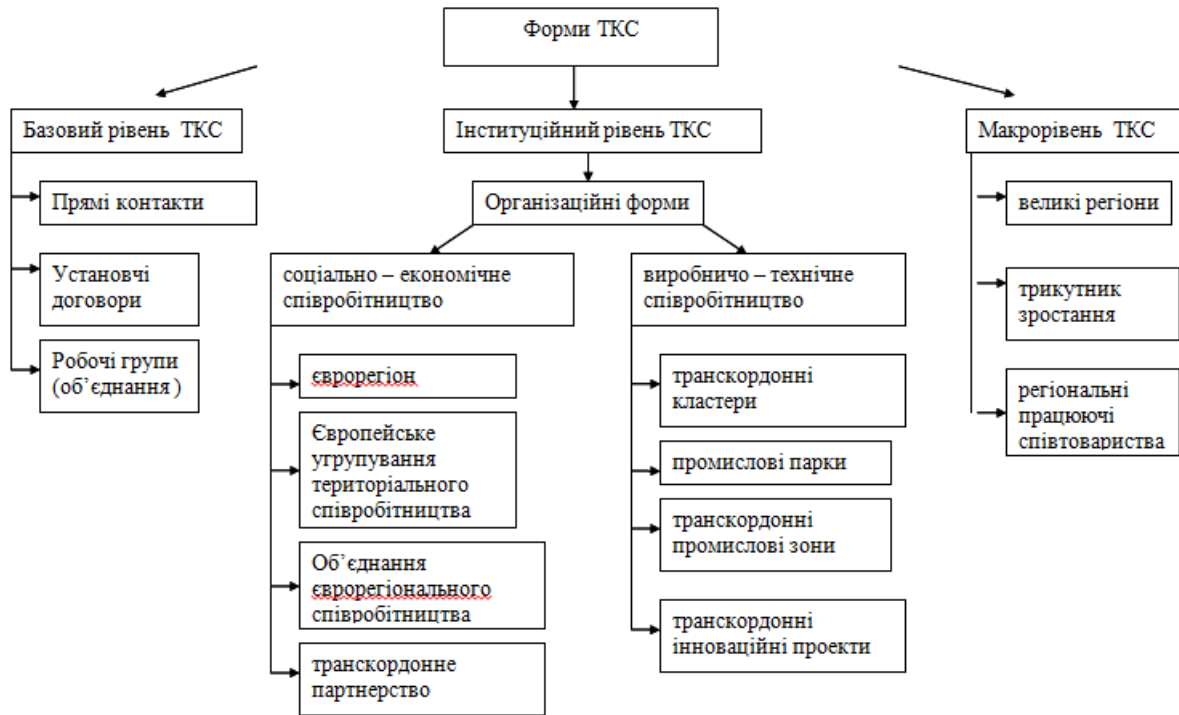

Рис. 1.1. Форми ТКС [розроблено автором]

Перший рівень співробітництва – базовий рівень. Це початкова стадія розвитку ТКС між прикордонними регіонами, що виникає з метою вирішення поточних суспільних проблем місцевого населення цих регіонів (уникнення надзвичайних ситуацій, організація масових релігійних або культурних заходів, волонтерське співробітництво, захист навколишнього середовища, проблеми енергетичних мереж, транспорту та комунікацій у прикордонних районах та ін.).

Форми базового рівня співпраці не передбачають створення спеціальних інституцій, органів регулювання і управління. На базовому рівні відбувається встановлення зв'язків між місцевими органами прикордонних територій на договірній основі, ознайомлення з політичною та економічною спрямованістю суміжних територій, визначення в потребі та перевагах подальшого співробітництва, аналіз співвідношення ресурсного забезпечення регіонів та ін. Так до базового рівня ТКС можна віднести наступні форми: прямі контакти, установчі договори, робочі групи (об'єднання).

Найпростішою формою ТКС є прямі контакти між територіальними громадами – містами, селищами, які, здебільшого, мають неформальний характер та спрямовані на спільні дії у разі виникнення надзвичайних ситуацій та вирішення поточних проблем місцевого рівня. Найчастіше суб'єктами цієї форми виступають неурядові організації приватного сектору або волонтерські об'єднання. Характерною особливістю такої співпраці є відсутність взаємних фінансових зобов'язань.

Наступними формами співпраці є співробітництво на договірній основі (укладання транскордонних угод, установчих договорів), яке з'являється у результаті довгострокових відносин між територіальними громадами або органами влади, а також у разі виникнення взаємних зобов'язань у наданні послуг, продукції, інформації, що, у свою чергу, призводить до появи фінансових зобов'язань.

Співробітництво на рівні робочих груп передбачає періодичні зустрічі сторін, формування спільних програм з метою координації та об'єднання зусиль для вирішення спільних проблем. Співпраця базується на основі відповідних угод. Фінансування діяльності робочих груп може здійснюватися кожною стороною окремо або шляхом об'єднання коштів на окремому спільному рахунку. Робочі групи мають обмежені можливості: не наділені самостійними повноваженнями, ресурсами та механізмами регулювання співробітництва.

Прикладами таких груп є Робоча група Альпійських країн (ARGEALP), заснована ще в 1972 році, Робоча група АЛЬПИИ-АДРІА (існує з 1978р.).

Отже, можна зробити висновок, що вищезазначені форми є першими кроками до подальшого ТКС. Всі вони демонструють співпрацю місцевого рівня, яка виникає у зв'язку з географічною близькістю та родинними зв'язками місцевого населення, що потребує формальної співпраці. Не завжди форми базового рівня переростають у більш високий

рівень співробітництва. Все залежить від інтересів і зацікавленості обох держав. Частіше ж базові форми ТКС еволюціонують у більш тіснішу і організаційну співпрацю. Так виникає другий рівень співробітництва, а саме інституційний.

Цей рівень характеризується наявністю організаційної структури співробітництва, джерел фінансування та фінансових зобов'язань, а основною особливістю є поява повноправних інституцій, що діють відповідно до норм національних законодавств обох країн і міжнародного права, а також наділені повноваженнями регулювання ТКС на локальному чи регіональному рівнях.

Даний рівень характеризується посиленням процесів міжрегіональної інтеграції. Форми ТКС інституційного рівня можна визначити як організаційні, оскільки саме вони здійснюють загальну координацію ТКС в різноманітних сферах. На даному рівні чітко окреслюються географічні межі співробітництва. Основною метою створення та діяльності організаційних форм ТКС є покращання умов та рівня життя населення прикордонних регіонів. Організаційні форми ТКС: єврорегіони, транскордонні кластери, Європейського угруповання територіального співробітництва, Об'єднання єврорегіонального співробітництва, транскордонне партнерство, промислові парки, промислові зони, транскордонні інноваційні проекти та ін. Як вже раніше зазначалось організаційні форми спрямовані на співробітництво прикордонних регіонів в різноманітних сферах і напрямках, тому, на нашу думку, доцільно їх класифікувати за напрямками співробітництва, а саме:

- соціально – економічне співробітництво;
- виробничо – технічне співробітництво.

Соціально – економічне співробітництво сприяє комплексному соціально – економічному розвитку транскордонних регіонів із використанням можливих природних, трудових, енергетичних та інших

ресурсів та активізації всіх соціальних сил на даній території при найменших виробничих витратах і мінімізації навантажень на природній потенціал та навколишнє середовище з метою забезпечення економічного, соціального, культурного, освітнього та релігійного розвитку територій, поліпшення умов та якості життя населення без дискримінації жодної соціальної спільноти регіонів обох країн. До цього напрямку співробітництва належать такі форми як єврорегіон, Європейське угруповання територіального співробітництва, Об'єднання єврорегіонального співробітництва (ОЕС), транскордонне партнерство.

Коротко охарактеризуємо кожну форму співробітництва, основні її цілі та сфери діяльності.

Єврорегіон це найбільш поширена форма співробітництва. Аналізу теоретико – методологічних засад та аспектам функціонування єврорегіонів присвячують свої праці такі вітчизняні вчені, як Н. Мікула, З. Петренко, С. Мельник, Є. Кіш, Н. Мітряєва, Б. Гудь, М. Долішній, П. Луцишин, , Н. Роїк, І. Студенніков та інші. На основі наукових тверджень вчених, можна зробити висновок, що єврорегіон – це одна з організаційних форм ТКС між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яка на базі спеціальних розширених повноважень здійснює у вигляді розробки спільних комплексних програм та проектів економічну, соціальну, культурну та гуманітарну взаємодію регіонів.

Наглядними прикладами організації ТКС в ЄС є єврорегіони “Маас–Рейн” (ФРН, Бельгія, Нідерланди), “Вест–Західна Паннонія” (Угорщина, Австрія).

Сьогодні на кордонах України та інших держав створено дев'ять єврорегіонів, до участі у яких залучено 15 областей України та адміністративно – територіальні одиниці тринадцяти прикордонних іноземних держав. Це: «Карпатський єврорегіон» (Україна, Польща, Сло-

ваччина, Угорщина, Румунія), «Буг» (Україна, Польща, Білорусь), «Нижній Дунай» (Україна, Молдова, Румунія), «Верхній Прут» (Україна, Молдова, Румунія), «Дніпро» (Україна, Росія, Білорусь), «Слобожанщина» (Україна, Росія), «Ярославна» (Україна, Росія), «Чорне море» (Україна, Румунія, Росія, Азербайджан, Туреччина, Греція, Болгарія, Вірменія, Грузія, Молдова), «Донбас» (Україна, Росія) [4, с. 63].

Європейське угруповання територіального співробітництва (ЄУТС) – це одна з нових форм ТКС і основна її відмінність полягає в тому, що це юридична особа, учасниками якої можуть бути не лише держава, органи регіональної чи місцевої влади, а й громадські організації чи інші юридичні особи, які реалізують співробітництво на всіх рівнях регіональної політики ЄС (транскордонному, транснаціональному та міжрегіональному рівнях) [5, с.5]. Одним з перших ЄУТС був Єврометрополь Ліль – Котрійк – Турнай (Франція, Бельгія). На сьогодні в ЄС функціонують такі ЄУТС: Євросідад Шавес – Верін (Португалія, Іспанія), Унр – Тіса – Тур – Слана (Угорщина, Словаччина та Румунія).

Також однією з новоутворених форм ТКС є Об'єднання євро регіонального співробітництва (ОЄС). Це органи транскордонного чи міжтериторіального співробітництва територіальних громад чи влад двох або більше країн, державних чи приватних юридичних осіб, прибуткових суб'єктів, утворених у країнах – членах, що діють у спільних соціально – політичних інтересах, та асоціацій органів влади. Специфіка ОЄС в тому, що учасниками угруповання можуть бути не лише члени ЄС, а й країни-члени Ради Європи, які не є членами ЄС [5, с. 6].

Транскордонне партнерство можна визначити як організаційну форму ТКС, що здійснюється на основі добровільної співпраці двох або кількох територіальних громад, їх представницьких органів, місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, юридичних та фізичних осіб з різних сторін кордону, що діють відповідно до умов

формалізованого договору (статут, рамкова угода, тощо), з метою виконання спільних проектів, програм та вирішення соціальних, добродійних, культурних, освітніх, наукових та управлінських завдань. Ключовою особливістю партнерств є прагнення сторін досягти чогось, що вони не можуть зробити поодинож, шляхом об'єднання навичок та певних ресурсів на основі законності, добровільності, рівноправності, взаємоповазі і взаємних поступках сторін в процесі переговорів. Транскордонне партнерство створює передумови для ефективного вирішення значної кількості спільних для обох сторін кордону проблем, сприяє підвищенню конкурентоспроможності економіки, активізації інноваційних процесів і реальних механізмів узгодження інтересів влади, бізнесу, науки та освіти при розробці стратегії розвитку на рівні регіону і країни. Такі результати досягаються значною мірою за рахунок кращого доступу до фінансування та грантових коштів з боку європейських фінансових установ, а також об'єднання знань партнерів і врахування їх попереднього досвіду. Прикладами партнерств є Партнерство у сільськогосподарській сфері МЕД (MED) (Великобританія та Ірландія), мережа партнерств під егідою EURES (Європейська служба зайнятості) [6, с. 86-87, с.139-141].

Отже, охарактеризувавши форми соціально – економічного напрямку ТКС, можна зробити висновок, що вони спрямовують свою діяльність на кооперацію зусиль та можливостей з метою підвищення економічного потенціалу та соціальних стандартів регіонів.

Наступним напрямком співробітництва ми виокремили виробничо – технічний, який направлений на підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, залучення інвестиційних потоків для покращання виробничого і наукового потенціалу регіонів, впровадження новітніх технологій, інновацій та інформаційних ресурсів в виробничі підприємства регіонів з метою підвищення їх конкурентних переваг,

збільшення об'ємів виробництва та покращення якості продукції з мінімальними ресурсними затратами. Виробничо – технічне співробітництво здійснюється в таких формах, як: транскордонні кластери, промислові парки, промислові зони, транскордонні інноваційні проекти.

Найбільш розвинена і поширена форма виробничо – технічного співробітництва в наш час – це транскордонні кластери. Проблемами і питаннями формування транскордонних кластерів займалися Н. Алишева, Н. Булатова, Р. Горблюк, В. Демченко, Ю. Ковальова, І. Пелещак, Н. Мікула, Ж. Шрьодер та інші. Аналіз трактувань науковцями поняття кластера дає змогу сформулювати наступне визначення: транскордонний кластер – це організаційна форма ТКС, в основі якої закладена інтеграція незалежних компаній та асоційованих інституцій, що географічно зосереджені у транскордонному регіоні, спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями та навиками і взаємодоповнюють одна одну. Діяльність кластера базується на наявності погодженої стратегії розвитку всіх його учасників, спрямованої на реалізацію інтересів кожного з них. Основною особливістю даної форми є те, що учасники кластерів розміщені у різних податкових, митних, законодавчих середовищах сусідніх країн, однак можуть мати спільні підприємства та організації, користуватися спільною інфраструктурою і функціонувати, насамперед, на транскордонних ринках. Водночас інтенсивність взаємодій учасників кластера обмежується наявністю кордону, який створює додаткові бар'єри для вільного руху товарів, робочої сили, капіталу, а також різницею менталітетів, традицій, мови, культури тощо, що може значно знижувати ефект такої співпраці без чітко продуманих механізмів уникнення чи послаблення дії зазначених перешкод [7, с. 246].

На даний час в Україні функціонують транскордонний кластер підприємців “Карпати” (Україна, Угорщина і Словаччина), транскордонний туристичний кластер (Україна-Росія). Серед відомих транскордонних

кластерів у зарубіжних країнах можна виділити: кластер біотехнологій (Данія – Швеція), бельгійсько – голландський кластер “Долина Доммель” (впровадження високих технологій та інновацій), португальсько – іспанський автомобільний кластер, технологічний кластер (регіони Австрії та Словенії), текстильний кластер (Нижня Австрія та Богемія) та ін. Основні особливості, переваги, напрямки діяльності та механізми регулювання кластерів буде проаналізовано в наступних розділах.

Базуючись на матеріалі Булатової Н.М, можна стверджувати, що форми, які ми виокремили за виробничо – технічним напрямком співробітництва, являють собою своєрідну систему інтеграції незалежних компаній та асоційованих інституцій, які розміщуються географічно у транскордонному регіоні, спеціалізуються у різних галузях, пов’язані спільними технологіями. Відповідна система інтеграції опирається на наявність погодженої й фіксованої стратегії розвитку й реалізації інтересів кожного з її учасників[8, с.21].

Основною ціллю таких нових форм як промислові парки, промислові зони, транскордонні інноваційні проекти є прискорення економічного зростання шляхом об’єднання зусиль учасників, забезпечення конкурентних переваг транскордонним регіонам. Дані форми великою мірою сприяють виробничому розвитку прикордонних територій, активізують інноваційно – інвестиційний розвиток регіону, сприяють ефективному використанню ресурсів та створюють робочі місця в віддалених від центру районах. Так наразі в ЄС функціонує транскордонний промисловий парк Хайлігенкройц – Сентготтхард – регіон у якому розміщені понад 30 фірм машинобудівної,будівельної, харчової промисловості, транспорту, логістики, консалтингу тощо. Ще одним прикладом можна назвати промисловий Парк Access Гмюнд – Чеське Веленіце, що є першим європейським транскордонним бізнес – парком з комплексним центром обслуговування. У даному парку

розміщено понад 40 високотехнологічних фірм (з них 33 розташовуються на австрійській стороні, а інші – на чеській). Транскордонне науково – дослідне об'єднання навколо затоки Ересунн Данії та Швеції налічує 26 лікарень, 12 університетів з 4.000 дослідників та 135.000 студентів. Створено близько 30.000 робочих місць, більш ніж на 160 підприємствах. За час функціонування транскордонного об'єднання зростання регіональної частки ВВП становить 8,5% – 11,3% [9, с.306 – 308]. Такі статистичні показники вказують на значну ефективність та дієвість подібних форм. Уряду України слід звернути увагу на розвиток і створення побідних структур на території країни і залучення вітчизняних підприємств у виробничо – технічне співробітництво. Україна має достатній рівень забезпеченості природними ресурсами, вигідне політико-географічне положення, кваліфіковану робочу силу та виробничий потенціал, але затяжна політична та економічна кризи призвели до застою виробничої бази країни, зниження конкурентних переваг вітчизняного виробництва порівняно з європейським. Українські підприємства потребують оновлення обладнання, впровадження новітніх технологій та залучення інвестиційних коштів для запуску виробництва. Тому для України виробничо – технічне співробітництво є одним із шляхів подолання нашими підприємствами затяжної кризи та виведення вітчизняного виробника на світовий ринок.

Третій рівень – макрорівень ТКС. Це найвищий рівень розвитку транскордонної співпраці, який здійснюється на основі міждержавних угод між країнами-учасниками співробітництва, характеризується наявністю багатобічних міжурядових і міжрегіональних комісій. Суб'єктами форм макрорівня можуть бути і окремі регіони країн – учасників ТКС, і створені раніше єврорегіони або інші форми інституційного рівня.

Характерною особливістю макрорівня ТКС є те, що суб'єкти співпраці мають значні високі показники економічного і соціального

розвитку, а свою діяльність вони спрямовують на кооперацію всіх існуючих ресурсів і потенціалів для забезпечення стабільного і стійкого економічного росту та уникнення диференціації у розвитку, особливо з ново залученими суб'єктами. Основною метою форм макрорівня ТКС є створення повномасштабного інтегрованого простору та перевтілення прикордонних, периферійних регіонів у межах державних територій в інтегровані, взаємодоповнювані структури, що набувають функцій передавача нової інформації, досвіду тощо. До форм ТКС макрорівня можна віднести великі регіони, трикутники росту, регіональні працюючі співтовариства.

“Великі регіони” вважаються більш високим рівнем розвитку ТКС. Вони складаються з великих територіальних одиниць – “Верхній Рейн” (ФРН – Швейцарія – Франція) і “Саар – Лот – Люкс” (ФРН – Люксембург – Франція). Економічні зв'язки в рамках цього “великого регіону”, які склалися десятиліттями, так тісно переплетені, що, за свідченням керівництва ЄС, він є “найзразковішим європейським регіоном”. Характерною особливістю співробітництва в рамках “великих регіонів” є наявність спеціальних угод між країнами – членами, тристоронніх (відповідно німецько – франко – швейцарської та німецько – франко – люксембурзької) міжурядових (загальні питання) і міжрегіональних комісій (конкретні практичні питання співробітництва). У “великих регіонах” активно йде процес інституалізації структур співробітництва.

Новою формою, насамперед за розмірами і сферою сполучення суб'єктів, є “Трикутниками зростання”. Тут транснаціональні економічні зони, поширені на досить великій, але чітко визначеній географічній території, в якій відмінності у наявних чинниках трьох або більше країн і субрегіонів використовуються з метою розвитку зовнішньої торгівлі та залучення іноземних інвестицій. Вважають, що функції “трикутника зростання” в економічному розвитку значно ширші, ніж функції

єврорегіонів, оскільки вони дають змогу сполучати в цілісність типи регіонів, які володіють взаємодоповнюваними один одного видами ресурсів. В ідеалі, три регіони включають по одному з компонентів економічної системи: земля – праця – капітал; четвертий компонент – підприємницькі можливості – є результатом взаємодії всіх трьох регіонів.

Таким чином, створюючи подібне стратегічне об'єднання, географічно суміжні субрегіони можуть використовувати принцип порівняльних переваг. Окрім офіційно створеного трикутника в Південно – Східній Азії (Індонезія – Малайзія – Сінгапур) без відкритої координації на високому політичному рівні виник "Південно – Китайський трикутник зростання" (Гонконг – Тайвань - Китай).

Під "регіональними працюючими співтовариствами" розуміємо різноманіття суб'єктів, що солідарно співпрацюють у просуванні індивідуальних і колективних інтересів, обмінюються формальними і неформальними ресурсами, і вступають в різні форми комунікації на регіональному політичному просторі. При цьому прикордонний регіон повинен розглядатися вже не просто як територіальний простір. Набуває важливості політична актуалізація цього територіального простору, що виражається в наявності певних економічних і політичних інтересів, консолідованого або ж, навпаки, поляризованого політичного співтовариства, своєрідного характеру комунікацій. До того ж, політика розвитку ТКС повинна розглядатися як один з пріоритетних напрямів загальної регіональної політики, а, з огляду на це, саме прикордонний регіон як певного типу "політичний регіон", є важливим чинником у загальному політичному житті країни. Важливо є й те, що саме комунікативні зв'язки і здібності соціальних мереж позитивно впливають на адаптивні можливості держави і безлічі її політичних інститутів. Поряд із політичним чинником, у процесі формування регіональних працюючих співтовариств доцільно брати до уваги і безліч інших чинників

географічної, економічної, соціальної, демографічної, освітньої властивостей [10, с.175 – 176].

Отже, “філософія ТКС” полягає у тому, що суміжні прикордонні регіони мають співпрацювати разом в процесі розробки планів та вибору пріоритетів спільної роботи, узгоджувати проекти та програми розвитку за окремими заходами без дискримінації населення жодної зі сторін.

Залучення українських регіонів у певні форми співробітництва, особливо інституційного рівня, і є першим кроком до адаптації суспільства до входження України до ЄС. Так, наприклад, єврорегіони готують населення до соціальних та культурних стандартів європейського життя, а кластеризація українських регіонів забезпечить розвиток вітчизняного виробництва, наявність робочих місць, достатній рівень заробітної плати, що дозволить уникнути масової еміграції українських громадян до країн-членів ЄС при “відкритті кордонів”.

Зміст транскордонної співпраці полягає у тому, щоб у діалозі в усіх сферах життя були задіяні всі соціальні групи населення та адміністративні органи. Головними цілями такої співпраці є: подолання існуючих стереотипів та упереджень по обидві сторони кордону, усунення політичних та адміністративних бар’єрів між сусідніми народами, створення господарської, соціальної та культурної інфраструктури, за умови формування спільних органів, господарюючих суб’єктів, осередків тощо.

Література:

1. Журба І.Є. Науково методологічні основи розвитку міжнародного співробітництва регіонів: проблеми кордонів та прикордоння / Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечение иностранных инвестиций: региональный аспект. – Сб. науч. трудов. – Донецк: ДНУ, 2006. – С. 191 – 198.
2. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. – Львів:ІРД НАН України, 2003. – 222 с.
3. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво: Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
4. Стрижиченко Н. О. Єрорегіон як форма транскордонного співробітництва - [Електронний ресурс] / Н.О. Стрижиченко // Бізнес Інформ. – 2012. - № 7. – С. 61 – 64. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2012_7_16.pdf.
5. Розвиток нових форм транскордонного співробітництва. Матеріали круглого столу. 28квітня 2009 р. / Відп. ред. Мікула Н.А. – Львів, ІРД НАН України, 2009. – 109с.
6. Рекомендації щодо впровадження нових форм транскордонного співробітництва/ Кол. авторів за ред. д.е.н., проф. Мікули Н.А. / НАНУ України. Ін-т регіональних досліджень– Львів, 2010. – 150 с.
7. Добрева Н. Основні напрями розвитку транскордонних кластерів в Україні/ Н.Добрева // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип.34. – С. 246 – 253.
8. Булатова Н. М. Методологічні основи формування регіональних промислово-транспортних комплексів на основі кластерного підходу / Н. М. Булатова // Вісник БДУ [Текст]. – Вип. 4. – Улан – Уде : Вид. БДУ, 2005. – С. 20 – 23.
9. Ю. С. Мудрик, М. В. Жигунов Європейський досвід транскордонного співробітництва у зміцненні розвитку

прикордонних регіонів України. - [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4932/1/Zhyhunov.pdf>

- 10.Н.І. Гомольська, В.М. Черторижський Нові форми економічної інтеграції – перспективи розвитку транскордонної співпраці. - Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.5. – с.173 – 178.